

Юлія Євгеніївна ДАЩУК

асистент кафедри прикладної статистики та економіки праці,
Луцький національний технічний університет
вул. Львівська, 75, м. Луцьк, 43018, Україна
E-mail: yli2204@ukr.net
Телефон: +380332746103

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ РІВНЯ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Дащук, Ю. Є Методичний підхід до оцінки рівня розвитку рекреаційного потенціалу регіону [Текст] / Юлія Євгеніївна Дащук // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2013. – Том 14. – №1. – С. 64-70. – ISSN 1993-0259.

Анотація

У статті проведено аналіз та систематизацію сучасних методичних підходів до оцінки рекреаційного та інших дотичних видів потенціалу, виділено їх переваги та недоліки. У межах проведеного дослідження виявлено, що більшість науковців у процесі здійснення оцінки рекреаційного потенціалу регіону (РПР) схильються до ресурсного підходу. У процесі формування власної методики оцінки рівня розвитку РПР використовується вказаний підхід, але при цьому запропоновано доповнювати його показниками, що характеризують інформаційну складову РПР, а саме особливості формування іміджу регіону, а також здійснення його промоції; показниками результативності ключових зацікавлених сторін, що мають безпосереднє відношення до рекреаційної галузі й забезпечують розвитку РПР, а також даними щодо конкурентних переваг, яким володіє регіон та рекреаційна сфера, що функціонує в ньому. На основі вищезазначених показників обґрунтовано власну методичку оцінки рівня розвитку РПР, яка полягає у здійсненні комплексної діагностики ключових елементів рекреаційного потенціалу, шляхом формування та розрахунку системи індексів. Інтерпретацію отриманих результатів пропонується здійснювати шляхом застосування графоаналітичного методу.

Ключові слова: рекреаційний потенціал; регіон; методичний підхід; розвиток.

Юлія Євгеніївна ДАЩУК

МЕТОДИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ОЦЕНКЕ УРОВНЯ РАЗВИТИЯ РЕКРЕАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕГИОНА

Аннотация

В статье проведен анализ и систематизация существующих методических подходов к оценке рекреационного и других соприкасающихся видов потенциала, выделены их преимущества и недостатки. В рамках проведенного исследования обнаружено, что большинство ученых в процессе осуществления оценки рекреационного потенциала региона (РПР) склоняются к ресурсному подходу. В процессе формирования собственной методики оценки уровня развития РПР используется данный подход, но при этом предлагается дополнить его показателями, характеризующими информационную составляющую РПР, а именно особенностями формирования имиджа региона, а также осуществлением его продвижения; показателями результативности ключевых заинтересованных сторон, имеющих непосредственное отношение к рекреационной отрасли и обеспечивающих развития РПР, а также данными, что касаются конкурентных преимуществ, которым обладает регион и рекреационная сфера, что функционирует в нем. Обоснована собственная методика оценки уровня развития рекреационного потенциала региона, которая заключается в осуществлении комплексной диагностики ключевых элементов рекреационного потенциала путем формирования и расчета системы индексов. Интерпретацию полученных результатов предлагается осуществлять с применением графоаналитического метода.

Ключевые слова: рекреационный потенциал; регион; методический подход; развитие.

METHODICAL APPROACH TO ASSESSMENT OF THE DEVELOPMENT LEVEL OF THE RECREATIONAL POTENTIAL OF A REGION

Abstract

The article deals with the analysis and systematization of the existing methodical approaches to assessment of recreational and other similar kinds of potential. Their advantages and disadvantages have been extracted. Within the framework of the research, the author discovers that most scientists in the process of evaluation of the recreational potential of the region (RPR) tend to resource approach. In the process of forming its own methodology for assessing the level of development of RPR author uses this approach, but at the same time it offers to complete it with indicators that characterize informational component of the RPR, namely by the peculiarities of creation of region's image and also implementation of its promoting; by efficiency indicators of interested key parties which are directly related to the recreational field and ensure the development of RPR, and also data as for the competitive advantages possessed by region and recreational area that operates in it. On the basis of above determined indicators there has been substantiated personal method of assessment of the development level of recreational potential of region. It consists of realization of integrated diagnostics of the recreational potential key elements by means of formation and calculation of indices system. Interpretation of the obtained results is suggested to be realized by means of the graph-analytic method.

Keywords: recreational potential; region; methodical approach; development.

JEL classification: R110

Для здійснення правильних, економічно обґрунтованих заходів, що стосуються рекреаційної сфери в регіоні, необхідним є проведення комплексних аналітичних досліджень, що стосуються кількісної оцінки рекреаційного потенціалу регіону (РПР), шляхом використання різноманітних методичних підходів. Саме на основі результатів комплексної діагностики останнього можливим є визначення ключових проблем, що існують у регіоні стосовно рекреаційної галузі, формування конструктивних управлінських рішень щодо їх вирішення, а відтак й подальшого вибору шляхів, методів та інструментів досягнення збалансованого розвитку РПР й держави загалом. Такий підхід дасть можливість оцінити не лише сучасний рівень розвитку РПР, а й перспективи й необхідність його подальшого функціонування.

Сучасна наука з позиції аналізу функціонування рекреаційної сфери, використання її потенціалу характеризується численними теоретичними, методичними та практичними дослідженнями. Науковцями, що присвятили свої роботи цій тематиці, є: Бейдик О. О., Бережна І. В., Борушак М. А., Бутко М. П., Герасимчук З. В., Гудзь М. В., Гудзь П. В., Данилишина Б. М., Кифяк В. Ф., Кравців В. С., Любіцева О. О., Мальська М. П., Мацола В. І., Смаль І. В., Стеченко Д. М., Ткаченко Т. І., Черчик Л. М.,

Шабардіна Ю. В., Шаблій О. І., Школа І. М., Щепанський Е. В. Аналіз публікацій у контексті тематики РПР показав низку невизначених питань, зокрема: відсутність єдиної загальноприйнятої методики оцінки рівня розвитку РПР, а також механізмів для практичного втілення отриманих у процесі її реалізації даних. Подальших досліджень потребує також система показників, на основі яких здійснюється оцінка РПР. Таким чином, метою статті є розробка теоретико-прикладних напрацювань у межах методики оцінки РПР та пошуку на її основі оптимальних механізмів покращення функціонування рекреаційного потенціалу в регіонах нашої держави.

Аналітичні дослідження стосовно рекреаційного потенціалу та основних тенденцій та чинників, що визначають його подальший розвиток, є безперечно важливими для багатьох суб'єктів господарювання в регіоні та за його межами, зокрема:

- для інвесторів – для виявлення основних передумов щодо ведення рекреаційного бізнесу в регіоні, виявлення зацікавленості органів влади та пошук можливих партнерів для спільної діяльності;
- для різноманітних фондів, об'єднань – аналітичні дослідження стають базою для обґрунтування можливості надання

фінансової допомоги або першочерговості (пріоритетності) щодо отримання регіоном певного грантового трансшу тощо;

- для органів влади різних рівнів – дають змогу визначити пріоритетні напрямки, об'єкти рекреаційної сфери, інвестиційні вкладення в які через деякий час зможуть принести значні асигнування у місцеві та державні бюджети, також сприяти активізації рекреаційної діяльності населення та покращення його рівня життя;
- для рекреантів – можливість споживання нових рекреаційних продуктів, які можуть бути сформовані в процесі розвитку РПП.

Загалом правильно розроблена та аналітично обґрунтована методика оцінки рекреаційного потенціалу та подальших тенденцій його розвитку може також сприяти відстеженню негативних тенденцій, що його стосуються, та дасть можливість здійснювати прогнози щодо можливих змін розвитку РПП. Для забезпечення вищевказаних моментів необхідним є застосування науково-прикладних аспектів, особливо, що стосується питань вибору методів аналізу розвитку рекреаційного потенціалу, показників, що суттєво та об'єктивно зможуть представити дійсний стан справ, правильної інтерпретації отриманих даних та прийняття на їх основі конструктивних управлінських рішень, які сприятимуть вибору оптимальних стратегій та механізму їх реалізації відповідно до поставленої мети. Репрезентуючи власну методику оцінки рівня розвитку РПП, пропонуємо: по-перше, спиратися на теоретичні положення досліджень, викладених у попередніх публікаціях автора; по-друге, провести комплексну оцінку вже наявних методик, що стосуються рекреаційного потенціалу, виділити їх позитивні риси та недоліки. Зупинимося більш детально на деяких з них.

Шабардіна Ю. В. [1, ст. 55], досліджуючи рекреаційний потенціал, пропонує здійснювати його діагностику через призму двох складових: оцінку рекреаційної активності, зокрема через показники активності щодо задоволення рекреаційних потреб в оздоровленні й відпочинку, в послугах закладів культури, в туристичних послугах; оцінку рекреаційного потенціалу через показники: історико-культурної спадщини, природно-рекреаційних, інфраструктурних, інноваційно-інвестиційних ресурсів, стану довкілля. При цьому не виділяються фінансові ресурси як джерело функціонування рекреаційного потенціалу. Окремої уваги заслуговує розрахунок рекреаційної активності, яка за нашою методикою розглядається відносно наявного населення, що, на наш погляд, не зовсім правильно, адже задоволення рекреаційних

потреб насамперед характеризують рекреанти, які відвідують територію, а не його населення.

Досить цікавим та принципово новим є науковий підхід Бережної І. В, згідно з яким потенціал оцінюється як з позиції споживача рекреаційних ресурсів, так і з позиції виробника рекреаційних послуг при максимальному врахуванні інтересів усіх зацікавлених сторін [2, ст. 110]. Ми підтримуємо позицію автора стосовно врахування інтересів усіх зацікавлених сторін, проте вважаємо за необхідне дещо її доповнити. Зокрема, доцільним, на нашу думку, в процесі оцінки РПП є аналіз результатів діяльності територіальної та галузевої груп стейкхолдерів. Це дозволить, по-перше, виявити недоліки у функціонуванні груп зацікавлених сторін, а по-друге, розробити механізми для активізації їх роботи, виявити основні інтереси, які вони переслідують у межах забезпечення розвитку РПП.

Л. М. Черчик, Н. В. Коленда [3, ст. 65], досліджуючи стратегічний потенціал рекреаційної системи регіону, пропонують для його оцінки використовувати п'ять груп показників, які характеризують природно-рекреаційну, фінансову, інфраструктурну, трудову та екологічну компоненти. На основі отриманих результатів автори пропонують здійснювати прогнозування потенціалу за допомогою графоаналітичної моделі, зокрема «шестикутника». Загалом вказаний підхід може бути використаний і в межах оцінки РПП, проте вважаємо за необхідне доповнити його показниками діяльності основних суб'єктів рекреаційного бізнесу, а також активності органів влади, що в сучасних умовах є безперечно важливим фактором, який забезпечує розвиток РПП. Що стосується використання графоаналітичних методів, вважаємо такий підхід досить ґрунтовним й розглядаємо можливість його застосування у нашому дослідженні.

І. Зелінський пропонує для оцінки рекреаційного потенціалу методичний підхід, який зводиться до проведення оцінки на 4-х етапах [4, с. 29]. На першому етапі здійснюється оцінка об'єктів природного потенціалу регіону, які можуть бути використані з рекреаційною метою. На другому етапі – оцінка рівня використання природного потенціалу регіону з рекреаційною метою, на третьому – оцінка стану та використання рекреаційно-оздоровчих закладів та відповідної інфраструктури на території регіону. Четвертий етап, протягом якого проводиться оцінка ефективності рекреаційно-оздоровчого забезпечення в регіоні, є завершальним. Такий підхід має насамперед ресурсне спрямування, що є безумовно важливим для нашого дослідження. Так безперечним у процесі оцінки РПП, як ми вважаємо, є аналіз історико-культурних, фінансових, трудових, матеріально-технічних та, безперечно, природних рекреаційних ресурсів.

При цьому слід сконцентрувати увагу й на якості вказаних ресурсів, що буде визначати конкурентні переваги регіону в можливості забезпечити надання рекреаційних послуг.

В. І. Мацала [5] у своїх дослідженнях потенціалу рекреаційно-туристичного комплексу регіону оцінює його як у натуральних, так і у вартісних показниках. Причому натуральними показниками, на його думку, є «запаси ресурсів і виражена через них продуктивна спроможність кількісного рекреаційного попиту населення в області». Економічна оцінка цього виду потенціалу проводиться з огляду на наявні та перспективні центри відпочинку, туризму та санаторно-курортного лікування, з урахуванням ціни рекреаційно-туристичних послуг.

В. Д. Безносюк [6] туристично-рекреаційний потенціал регіонів розглядає в контексті туристично-оздоровчого комплексу й розвиток його визначає такими факторами, як: історичні та культурні, архітектурні та археологічні, релігійні та природно-рекреаційні ресурси, кліматичні умови та бальнеологічні ресурси, розвиток усіх видів транспорту, ступінь розвитку матеріальної бази туризму. В обох випадках оцінка потенціалу зводиться до розгляду ресурсів, при цьому, на наш погляд, рекреаційний потенціал не обмежується лише цією складовою. Важливим є врахування конкурентних переваг, якими володіє регіон стосовно надання рекреаційних послуг, що в сучасних умовах функціонування відпочинкового бізнесу є надзвичайно важливим моментом.

У дослідженнях І. В. Давиденка [7, ст. 72] рекреаційно-туристичний потенціал визначається як потенціал усіх ресурсів, що не тільки задовольняють біологічні (психофізіологічні) і соціальні (духовно-інтелектуальні) потреби людей, але й становлять ресурсний потенціал відповідної економічної діяльності регіону. Це свідчить, що автор є прихильником ресурсного підходу при дослідженні потенціалу туристичної та рекреаційної галузі.

Д. М. Стеченко пропонує рекреаційний потенціал вивчати в два етапи. На першому етапі необхідно виділити рекреаційний потенціал території (РПТ) як єдине ціле і визначити його територіальні межі. У план такого дослідження вводять тільки ті компоненти природи і культурно-історичні об'єкти, які використовують або можуть використати в рекреаційних цілях. На другому етапі аналізують компонентну структуру РПТ, зокрема природних і культурно-історичних рекреаційних ресурсів з погляду розвитку різних видів рекреації та їх ролі в структурі господарства регіону [8.]. Самко О. О. пропонує здійснювати оцінку туристичного потенціалу за допомогою інтегрального методу, шляхом оцінки визначених складових, зокрема: інфраструктурної, інформаційної, інтелектуальної, культурно-

історичної, інформаційної [9]. Ми погоджуємося із можливістю застосування інтегрального методу для оцінки туристичного потенціалу, але вихідні дані, які застосовуються автором, потребують подальшого обґрунтування. Так виділення інформаційної складової для оцінки туристичного потенціалу є безумовно позитивним моментом, проте її презентування як кількості домашніх телефонів та радіоточок на 1000 осіб населення регіону є надто спрощеним. На наш погляд інформатизація потенційних рекреантів є одним із ключових елементів, що формують РПП. Сюди насамперед слід зарахувати імідж регіону, кількість та якість інформаційних потоків про регіон та його можливості з точки зору рекреації. Поряд з цим слід також враховувати ефективність усіх промоційних заходів, що були здійснені стосовно регіону, шляхом оцінки рекреантів, які відвідали територію тощо.

Герасимчук З. В. та Глядіна М. В. [10, ст. 59] для оцінки рівня розвитку рекреаційної сфери в регіоні пропонують оцінювати динаміку розвитку рекреаційної сфери за напрямками: ресурсна забезпеченість та інтенсивність розвитку рекреаційної сфери. Такий підхід є досить конструктивним, проте, на наш погляд, не враховує активності діяльності ключових груп стейкхолдерів, які визначають розвиток РПП.

Аналіз підходів до оцінки РПП дозволяє зробити певні проміжні висновки. Зокрема, кожен із запропонованих авторами методологічних підходів має свої переваги та недоліки й може застосовуватися для оцінки потенціалу у певних умовах. Більшість досліджень, репрезентованих у науковій літературі щодо цього питання мають фрагментарний характер, тобто зосереджують увагу на окремих компонентах потенціалу, найчастіше ресурсній. Низка фахівців зазначають, і ми погоджуємося з ними, що для оцінки РПП слід застосовувати системний підхід, проте в межах його реалізації стикаються із проблемою недостатності інформаційного забезпечення, що суттєво ускладнює можливість оцінки окремих показників, а пізніше – і складових РПП. Таким чином, основними ключовими ознаками, на яких базуватиметься власна методика оцінки рівня розвитку РПП, будуть:

- застосування ресурсного підходу в межах методики, тобто оцінка різного роду ресурсів, які мають безпосереднє відношення до рекреаційного потенціалу, а також забезпечують оптимальне функціонування рекреаційної сфери в регіоні загалом;
- оцінка характеру та змісту інформації, яка надходить до потенційних рекреантів про регіон, шляхом оцінки сформованості іміджу регіону, а також інформаційного забезпечення промоції регіону як ключових напрямків, які,

- на наш погляд, визначають бажання та мотиви поїздки рекреантів у той чи інший регіон;
- оцінка роботи ключових стейкхолдерів, діяльність яких безпосередньо визначає характер, напрямки та темпи розвитку РПР;
 - оцінка конкурентних переваг з позиції регіону як територіального утворення та рекреаційної галузі, яка функціонує в ньому, порівняно з іншими регіонами нашої країни.

Враховуючи вищесказане, ми пропонуємо для оцінки рівня розвитку РПР застосовувати власну методику, що базується на застосуванні різноманітних методів оцінки й полягає у здійсненні комплексної оцінки ключових складових РПР й інтерпретації отриманих результатів шляхом застосування графоаналітичного методу. Останній варто

здійснювати шляхом побудови «Чотирикутника потенціалу», який дасть можливість оцінити теперішній стан РПР та доцільність його розвитку на конкретних територіях. Основні етапи запропонованої нами методики оцінки рівня розвитку РПР зображено на рисунку 1.

Отже, використання вказаного методичного підходу дасть можливість визначити не тільки загальний рівень РП в регіонах, але й дозволить показати доцільність реалізації подальших заходів рекреаційного спрямування на зазначених територіях. Цей підхід дозволяє сформулювати особливості розвитку кожної складової, що сприятиме виявленню відхилень окремих компонентів РПР, а також пошуку нових можливостей для їх подальшого функціонування.

Список літератури

1. Шабардіна, Ю. В. Рекреаційний потенціал як складова продуктивних сил регіонального економічного простору [Текст] : дис. канд. екон. наук: 08.00.05 / Ю. В. Шабардіна, Чернігівський державний технологічний університет. – Чернігів : 2011 р.
2. Бережна, І. В. Національні пріоритети та регіональні детермінанти соціально-економічного зростання (на матеріалах АР Крим) [Текст] / І. В. Бережна. – НАН України : Інститут регіональних досліджень, 2004. – 640 с.
3. Черчик, Л. М. Стратегічний потенціал рекреаційної системи регіону: теорія, методологія, оцінка [Текст] : монографія / Л. М. Черчик, Н. В. Коленда. – Луцьк: ЛНТУ, 2008. – 235 с.
4. Зелінський, І. Про статистичну оцінку рекреаційно-оздоровчого забезпечення населення в регіоні [Текст] / І. Зелінський // Регіональна економіка. Додаток «Регіони України. Економіко-статистичні порівняння». – 2001. – № 2. – С. 28–32.
5. Мацала, В. І. Формування і розвиток рекреаційно-туристичного комплексу Закарпатської області [Текст] : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.10.02 / В. І. Мацала; НАН України; Інститут регіональних досліджень. – Львів, 1996. – 17 с.
6. Бендзюк, В. Д. Організаційно-економічне та інформаційне забезпечення розвитку туристично-оздоровчого комплексу в регіонах України [Текст] : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.10.01 / В. Д. Бендзюк; НАН України; Інститут регіональних досліджень — Львів, 2001. – 19 с.
7. Давиденко, І. В. Організаційно-економічний механізм регулювання розвитку рекреаційної системи регіону [Текст] : дис. канд. екон. наук: 08.02.03 / І. В. Давиденко ; Одес. держ. екон. ун-т. – О., 2006 р.
8. Стеченко, Д. М. Теоретичні аспекти дослідження природно-рекреаційного потенціалу [Текст] / Д. М. Стеченко, І. В. Безуглий // Науковий вісник ЧДІЕУ, 2009. – № 2 (3). – С. 65-76.
9. Самко, О. О. Оцінка туристичного потенціалу регіону та рівня його використання [Текст] / О. О. Самко // Економічні науки. Серія «Регіональна економіка». Збірник наукових праць. Випуск 7 (27), Ч. 4. – Луцьк, 2010. – С. 129–134.
10. Герасимчук, З. В. Регіональна політика розвитку рекреаційної сфери: механізм формування та реалізації [Текст] : монографія / З. В. Герасимчук, М. В. Глядіна. – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 164 с.

References

1. Shabardina, Yu. V. (2011). *Recreational potential as part of the productive forces of Regional Economic Area [Text] : dis. candidate. econ. sciences: 08.00.05 / Chernigiv.*
2. Berezhna, I. V. (2004). *National priorities and regional socio-economic determinants of growth (based on ARC). Lviv : Institute for Regional Studies.*
3. Cherchuk, L. M., Kolenda, N. V. (2008). *Strategic recreational potential of the region : Theory, methodology, assessment. Luck : LNTU.*
4. Zielinski, J. (2001). *On the statistical assessment of recreation and health maintenance of the population in the region. Regional Economics . Appendix "Regions of Ukraine . Economic and statistical comparison, 2, 28-32.*
5. Matsala, V. (1996). *The formation and development of recreational and tourist complex Zakarpattia region. Lviv : Institute for Regional Studies .*
6. Bendzyuk, V. D. (2001). *Organizational- economic development and information provisionment of tourism and recreational complex in the regions of Ukraine. Lviv : Institute for Regional Studies.*

-
7. Davydenko, I. V. (2006). *Organizational-economic mechanism of regulation of recreational region*. Odessa.
 8. Stechenko, D. M., Bezuglyi, I. V. (2009). *Theoretical aspects of the study of natural and recreational potential*. *Scientific Bulletin CHDIEU*, 2(3), 65-76.
 9. Samko, A. (2010). *Assessment of tourism potential of the region and its application*. *Economics . A series of " regional economy"*. *Collected papers, Issue 7 (27), Part 4*, 129-134.
 10. Gerasymchuk, Z. Hlyadina, M. V. (2006). *Regional Policy recreation development : mechanism of formation and implementation*. Luck : Nadstyr'ya.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2013 р.

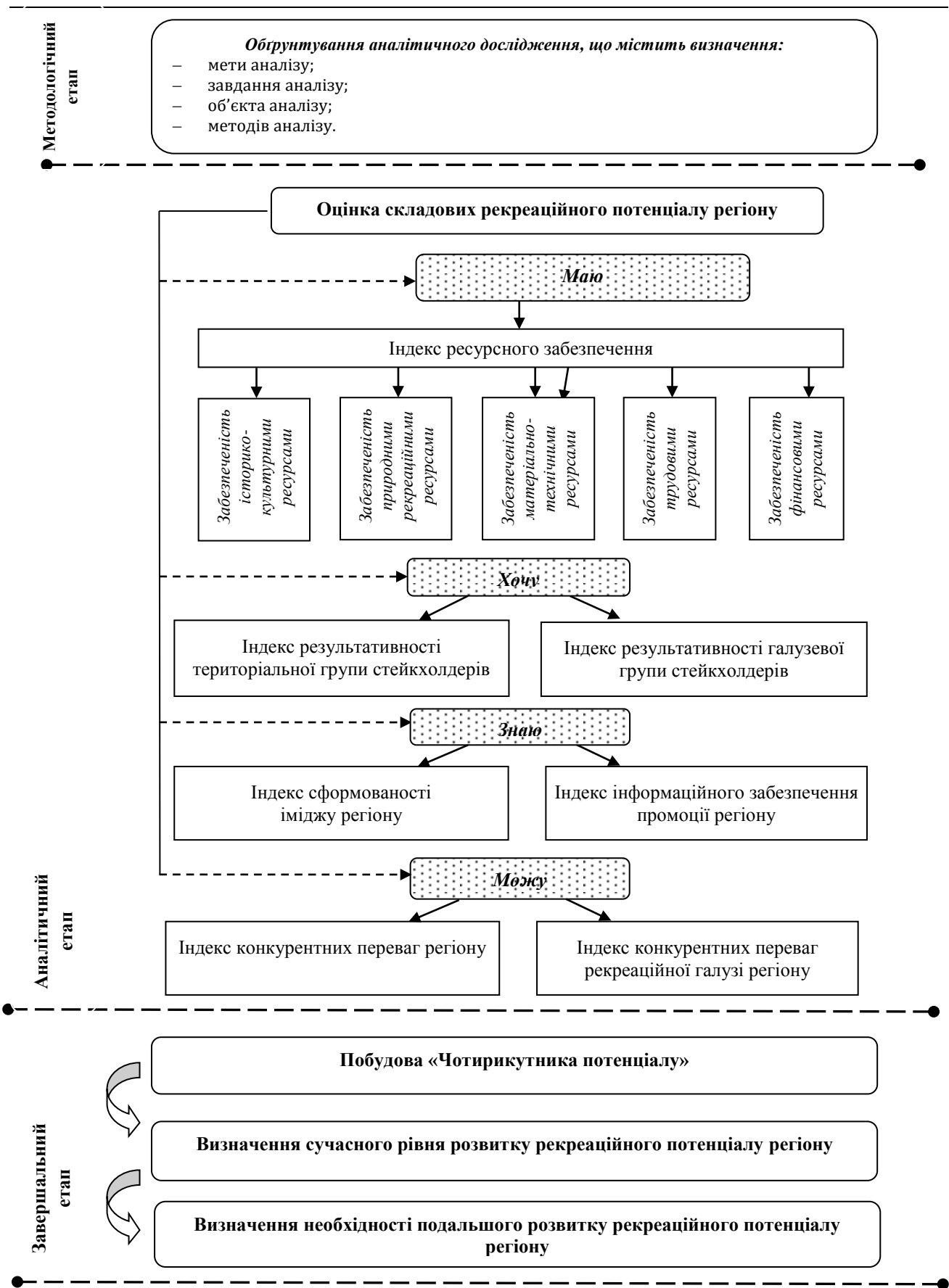

Рис. 1. Методика оцінки рівня розвитку рекреаційного потенціалу регіону*

*Розроблено автором